

Miðvikudaginn 3. júní 1987.

Nr. 38/1987.

Ákærvaldið

(Björn Helgason saksóknari)

gegn

Pálma Ólafssyni

(Skarphéðinn Þórisson hrl.)

Okur. Áfrýjun.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Magnús Thoroddsen, Guðmundur Skaftason og Þór Vilhjálmsson, Gaukur Jörundsson settur hæstaréttardómari og Arnljótur Björnsson prófessor.

Héraðsdómi var með áfrýjunarstefnu 10. janúar 1987 skotið af hálfu ákærvalds til Hæstaréttar „til sakfellingar samkvæmt ákæru- vegna eftirtalda fimm lánveitinga: 29.6. 1984 og 19.1., 19.3., 19.5. og 19.7. 1984, og til refsíákvörðunar samkvæmt því og greiðslu sakarkostnaðar“, en ákærði hafði viljað hlíta héraðsdómi.

I.

Í ákæru er ákærða gefið að sök okur í 26 skipti á tímabilinu frá 19. janúar 1984 til 2. september 1985. Eru brot hans talin varða við 2. mgr. 6. gr. laga nr. 58/1960 um bann við okri, dráttarvexti og fleira, sbr. auglýsingar Seðlabanka Íslands um vexti við innlánsstofnanir, dagsettar 16. desember 1983 og 20. janúar 1984, sbr. enn fremur „bréf Seðlabanka Íslands, dagsett 7. janúar 1986, vegna máls þessa um hæstu lögleyfða vexti af víxlum og skuldabréfum frá 21. september 1983 til 31. desember 1985“.

Þar sem refsing fyrir ólöglega vaxtatöku byggist á nefndu ákvæði laga nr. 58/1960 í tengslum við 3. gr. sömu laga og gildandi auglýsingar um hámarksvexti hefði í ákærunni átt að tilgreina, auk þeirra auglýsinga, sem þar er samkvæmt framansögðu vitnað til, einnig þær auglýsingar, sem tóku gildi eftir að auglýsingin frá 20. janúar 1984 hafði verið felld niður, og áttu við hluta þess tíma, sem hér um ræðir. Bréf Seðlabanka Íslands frá 7. janúar 1986 er heldur ekki refsíheimild.

Þar sem háttsemi ákærða er nægilega lýst í ákærunni þykir þó

unnt að komast hjá því að ómerkja hinn áfrýjaða dóm og vísa ákærunni frá héraðsdómi vegna nefndra galla á ákæru.

II.

1. Eins og að framan segir, er ákærða gefið að sök okur í 26 skipti á tímabilinu frá 19. janúar 1984 til 2. september 1985. Frá gildistöku auglýsingar Seðlabanka Íslands 2. ágúst 1984 til loka þess tímabils sem hér um ræðir var hins vegar ekki til að dreifa neinum gildum fyrirmælum um hámarksvexti, sbr. dóm Hæstaréttar frá 19. desember 1986, og ber því að sýkna ákærða af ákæru um brot á lögum nr. 58/1960 með lánveitingum nefnt tímabil, alls 21 talsins.

2. Í héraðsdómi er því lýst, hvaða háttur var á viðskiptum ákærða og Hermanns Gunnars Björgvinssonar. Ákærði hefur haldið því fram, eins og nánar greinir frá í héraðsdómi, að hann hafi ekki lánað Hermannni fé, heldur fengið honum fé til ávöxtunar. Á þessa skýringu ákærða verður hins vegar ekki fallist.

Viðskipti ákærða og Hermanns Björgvinssonar hófust á því, að ákærði leitaði í ársbyrjun 1983 til Hermanns um upplýsingar um verðbréf og ávöxtun fjár. Kveðst ákærði hafa keypt skuldabréf af Hermannni tvívegis á árinu 1983, í apríl og í september. Að sögn ákærða bauð Hermann honum í síðara skiptið aðra ávöxtunarleið, er Hermann hafi sagt áhættulausa og gefa betri ávöxtun. Sú ávöxtunarleið, sem Hermann hafi boðið fram, hafi verið þannig, að ákærði skyldi fá vissa mánaðarvexti, ef hann léti af hendi fé, og að unnt yrði að taka inneignina út með tveggja eða þriggja mánda millibili eða halda ávöxtun áfram. Í janúar 1984 segist ákærði hafa ákveðið að reyna þessa ávöxtunarleið.

Af skýrslum ákærða og Hermanns Björgvinssonar kemur fram, að um leið og ákærði afhenti Hermannni fé var þeirra á milli samið um vexti og vaxtatímabil. Tók Hermann við það tækifæri einn á sig tékkaskuldbindingu um greiðslu höfuðstóls ásamt vöxtum á tilgreindum gjalddaga. Sami háttur var hafður á, þegar tékki féll í gjalddaga og nýr gefinn út í stað hins eldra. Samkvæmt þessu og eigin frásögn ákærða af aðdraganda þeirra viðskipta, sem í máli þessu greinir, hlaut honum að vera ljóst, að Hermann Björgvinsson tók ekki við fé af honum í því skyni að kaupa verðbréf á markaði fyrir hans hönd. Gat ákærða ekki dulist, að um peningalán af hans

hálfu væri að ræða að áskildu endurgjaldi, eins og lýst er í ákæru.

Samkvæmt framansögðu verður að telja sannað, að ákærði hafi hinn 19. janúar, 19. mars, 19. maí og 19. júlí 1984 veitt Hermanní Björgvinssyni peningalán, hvert um sig að fjárhæð 70.000,00 krónur, og áskilið sér endurgjald fyrir lánin svo sem í ákæru segir. Ennfremur er sannað, að hinn 29. júní 1984 hafi ákærði veitt Hermanní peningalán að fjárhæð 200.000,00 krónur og að hann hafi áskilið sér endurgjald, eins og í ákæru greinir.

III.

1. Þegar ákærði lánaði Hermanní Björgvinssyni 70.000,00 krónur 19. janúar 1984, gildi auglýsing Seðlabanka Íslands 16. desember 1983 um vexti o.fl. Endurgjald það, er ákærði tók fyrir lán þetta, braut í bága við 2. mgr. 6. gr. sbr. 3. gr. laga nr. 58/1960, sbr. nefnda auglýsingu Seðlabankans en samkvæmt skýlausum ákvæðum vaxtalaga nr. 25/1987, sbr. ákvæði I til bráðabirgða, taka nefnd ákvæði laga nr. 58/1960 til brota ákærða. Hefur ákærði í þessu tilviki tekið ólöglega vexti, að fjárhæð 5.950,00 krónur en talan 5.883,00 krónur í ákæru hefur ekki verið skýrð hér fyrir dómi. Í ákæru er sagt, að leyfilegir hámarksvextir hafi verið 24%, en samkvæmt 4. lið II. kafla nefndrar auglýsingar frá 16. desember 1983 námu þeir 27% á ári.

2. Þegar ákærði lánaði Hermanní Björgvinssyni 70.000,00 krónur 19. mars 1984 gildi auglýsing Seðlabanka Íslands frá 20. janúar 1984 um vexti o.fl. Endurgjald það, er ákærði tók fyrir lán þetta, braut í bága við 2. mgr. 6. gr. sbr. 3. gr. laga nr. 58/1960, sbr. nefnda auglýsingu Seðlabankans. Hefur ákærði í þessu tilviki tekið ólöglega vexti að fjárhæð 6.650,00 krónur en talan 6.620,00 krónur í ákæru hefur ekki verið skýrð hér fyrir dómi. Í ákæru er sagt, að leyfilegir hámarksvextir hafi verið 18,5% en samkvæmt 4. lið II. kafla nefndrar auglýsingar frá 20. janúar 1984 námu þeir 21% á ári.

3. Þegar ákærði lánaði Hermanní Björgvinssyni 200.000,00 krónur 29. júní 1984 og 70.000,00 krónur í hvort skiptið 19. maí og 19. júlí 1984, gildi auglýsing Seðlabanka Íslands 9. maí 1984 um vexti o.fl. Endurgjald það, er ákærði tók fyrir lán þessi, braut í bága við 2. mgr. 6. gr. sbr. 3. gr. laga nr. 58/1960, sbr. nefnda auglýsingu Seðlabankans. Hefur ákærði í þessum tilvikum tekið ólöglega vexti

að fjárhæð 32.300,00 krónur, en talan 31.842,00 krónur í ákæru hefur ekki verið skýrð hér fyrir dómi. Í ákæru er sagt, að leyfilegir hámarksvextir lánsins frá 29. júní 1984 hafi verið 21,6%, lánsins frá 19. maí 18,5% og lánsins frá 19. júlí 23,1% en samkvæmt 2. lið II. kafla nefndrar auglýsingar frá 9. maí 1984 námu þeir 21% á ári.

IV.

Refsing ákærða fyrir þau brot, sem greinir í III. kafla hér að framan, þykir hæfilega ákveðin 180.000,00 króna sekt, en rétt er að fresta greiðslu sektarinnar og ákveða að hún falli niður að liðnum 3 árum frá dómsuppsögu, haldi ákærði almennt skilorð 57. gr. almennra hegningarlaga nr. 19/1940. Ef skilorð nefndra laga verður ekki haldið, sæti ákærði 90 daga varðhaldi, ef hann greiðir ekki sektina innan 4 vikna frá því að honum er tilkynnt að refsingin verði framkvæmd.

Samkvæmt 2. mgr. 141. gr. laga nr. 74/1974 þykir rétt að ákveða að sakarkostnaður í héraði og áfrýjunarkostnaður verði að hálfu greiddur af ákærða en að hálfu úr ríkissjóði, svo sem nánar greinir í dómsorði.

D ó m s o r ð:

Ákærði, Pálmi Ólafsson, greiði 180.000,00 króna sekt til ríkissjóðs, en fresta skal greiðslu sektarinnar í 3 ár frá dómsuppsögu og skal hún niður falla að þeim tíma liðnum, haldi ákærði almennt skilorð 57. gr. almennra hegningarlaga nr. 19/1940. Ef skilorð nefndra laga verður ekki haldið, sæti ákærði 90 daga varðhaldi, ef hann greiðir ekki sektina innan 4 vikna frá því að honum er tilkynnt að refsingin verði framkvæmd.

Ákærði greiði 15.000,00 krónur upp í saksóknarlaun fyrir Hæstarétti. Sakarkostnað í héraði og annan áfrýjunarkostnað, þar á meðal málsvarnarlaun skipaðs verjanda í héraði og fyrir Hæstarétti, Skarphéðins Þórissonar hæstaréttarlögmanns, 60.000,00 krónur, greiði ákærði að hálfu en ríkissjóður að hálfu.

Dómur sakadóms Keflavíkur 22. september 1986.

Ár 1986, mánudaginn 22. september 1986 var á dómþingi sakadóms Keflavíkur, sem háð var í skrifstofu dómsins að Vatnsnesvegi 33, Keflavík af Símoni Ólasyni fulltrúa kveðinn upp dómur í sakadómsmálinu nr. 595/86: Ákærvaldið gegn Pálma Ólafssyni.

Mál þetta, sem þingfest var 15. apríl 1986 og dómtekið 27. ágúst 1986, er höfðað með ákæruskjali ríkissaksóknara, dagsettu 20. mars 1986, á hendur Pálma Ólafssyni iðnnema, Greniteig 10, Keflavík, fæddum 8. október 1961 í Keflavík, „fyrir okur með því að hafa á árunum 1984 og 1985 veitt Hermannni Gunnari Björgvinssyni, Efstahjalla 1 B, Kópavogi, í 26 skipti peningalán og þá jafnframt áskilið sér og tekið við hærri vöxtum af peningalánunum en lögleyft var á því tímabili, í fyrsta skipti þann 19. janúar 1984 lánað honum kr. 70.000,00 sem greiðast skyldi þann 19. mars 1984 og þá um leið tekið við úr hendi Hermanns Gunnars tékka, dagsettum á gjalddaga lánsins, að fjárhæð kr. 79.100,00 fyrir höfuðstólnum og hinum áskildu vöxtum, sem námu því kr. 9.100,00 og svara til 67,9% ársvaxta í stað 24% ársvaxta, sem þá var hæst heimilt að áskilja sér af slíkum peningalánum, og því kr. 5.883,00 umfram hæstu lögleyfða vexti á því tímabili, og síðan eftir það veitt Hermannni Gunnari í 25 skipti peningalán með okurvöxtum, í síðasta skiptið þann 2. september 1985, og á þann hátt áskilið sér og tekið við á fyrrgreindu tímabili samtals kr. 285.188,00 umfram lögleyfða vexti, svo sem hér á eftir verður nánar rakið í sérstöku yfirliti um lánveitingarnar. (Sjá næstu síðu).

Framanlýst háttsemi ákærða telst varða við 2. mgr. 6. gr. laga nr. 58, 1960 um bann við okri, dráttarvexti og fleira, sbr. auglýsingar Seðlabanka Íslands um vexti við innlánsstofnanir, dagsettar 16. desember 1983 og 20. janúar 1984, sbr. ennfreður bréf Seðlabanka Íslands, dagsett 7. janúar 1986, vegna máls þessa um hæstu lögleyfða vexti af víxlum og skuldabréfum frá 21. september 1983 til 31. desember 1985.

Þess er krafist að ákærði verði dæmdur til refsingar, til greiðslu skaðabóta til lántakanda, sbr. 1. mgr. 6. gr. laga nr. 58, 1960, verði þeirra krafist, og til greiðslu alls sakarkostnaðar.“

I.

Rannsóknarlögregla ríkisins gerði húsleit í skrifstofu Hermanns Gunnars Björgvinssonar, Hafnarstræti 20, Reykjavík hinn 31. október 1985 og fundust þá gögn sem talin voru benda til þess að Hermann Gunnar hafi tekið við fé af ákærða í máli þessu og að ákærði ætti talsverða fjárupphæð hjá Hermannni Gunnari. Nefndur Hermann Gunnar var grunaður um umfangsmikla okurlánastarfsemi.

<i>Dagsetning láns</i>	<i>Greiðslu- dagur</i>	<i>Lánsfjár- hæð</i>		<i>Áskildir vextir pr. ár í %</i>	<i>Miðað við tímabil kr.</i>
14. 6. 1985	14. 8. 1985	38000.	42950.	68.0	4950.
14. 3. 1985	14.10. 1985	42950.	48530.	67.9	5580.
29. 6. 1984	29. 8. 1984	200000.	226000.	78.0	26000.
29. 8. 1984	29.10. 1984	221000.	249730.	67.9	28730.
29.10. 1984	29.12. 1984	244730.	276550.	67.9	31820.
29.12. 1984	29. 2. 1985	276550.	312500.	78.0	35950.
29. 2. 1985	29. 4. 1985	312500.	353125.	67.9	40625.
29. 4. 1985	29. 6. 1985	323125.	365130.	67.9	42005.
29. 6. 1985	29. 8. 1985	365130.	412600.	67.9	47470.
29. 8. 1985	29.10. 1985	397600.	449290.	67.9	51690.
19. 1. 1984	19. 3. 1984	70000.	79100.	67.9	9100.
19. 3. 1984	19. 5. 1984	70000.	79100.	67.9	9100.
19. 5. 1984	19. 7. 1984	70000.	79100.	67.9	9100.
19. 7. 1984	19. 9. 1984	70000.	79100.	78.0	9100.
19. 9. 1984	19.11. 1984	69100.	78083.	67.9	8983.
19.11. 1984	19. 1. 1985	78083.	88233.	78.0	10150.
19. 1. 1985	19. 3. 1985	73233.	82750.	67.9	9517.
19. 3. 1985	19. 5. 1985	77750.	87860.	67.9	10110.
19. 5. 1985	19. 7. 1985	87860.	99280.	67.9	11420.
19. 7. 1985	19. 9. 1985	99280.	112200.	68.0	12920.
2.11. 1984	2. 1. 1985	70000.	79100.	67.9	9100.
2. 1. 1985	2. 3. 1985	74100.	83733.	67.9	9633.
2. 3. 1985	2. 5. 1985	78733.	88970.	67.9	10237.
2. 5. 1985	2. 7. 1985	88970.	100530.	67.9	11560.
2. 7. 1985	2. 9. 1985	90530.	102300.	67.9	11770.
2. 9. 1985	2.11. 1985	102300.	115600.	67.9	13300.

Skildir vextir fyrir tímabilið kr. 479920.

Ólögleyfðir vextir fyrir tímabilið kr. 194732.

Vextir umfram lögleyfða fyrir tímabilið kr. 285188.

Lögleyfðir
vextir
pr. ár
í %

Miðað við
tímabilið
kr.

Vextir umfram
lögl. fyrir
tímabilið
kr.

Hæstu lögl. vextir
á lánstímanum
miðast við

29.5	2147.	2803.	hæstu víxlavexti
30.0	2467.	3113.	hæstu víxlavexti
21.6	7183.	18817.	hæstu skuldabréfa
23.0	9733.	18997.	hæstu víxlavexti
24.0	11246.	20574.	hæstu víxlavexti
32.0	14762.	21188.	hæstu skuldabréfa
31.0	18549.	22076.	hæstu víxlavexti
31.0	19179.	22826.	hæstu víxlavexti
29.5	20624.	26846.	hæstu víxlavexti
30.0	22839.	28851.	hæstu víxlavexti
24.0	3217.	5883.	hæstu víxlavexti
18.5	2480.	6620.	hæstu víxlavexti
18.5	2480.	6620.	hæstu víxlavexti
23.1	2695.	6405.	hæstu skuldabréfa
24.0	3175.	5808.	hæstu víxlavexti
27.7	3601.	6549.	hæstu skuldabréfa
31.0	4347.	5170.	hæstu víxlavexti
31.0	4615.	5495.	hæstu víxlavexti
30.5	5131.	6289.	hæstu víxlavexti
30.0	5704.	7217.	hæstu víxlavexti
24.0	3217.	5883.	hæstu víxlavexti
31.0	4398.	5235.	hæstu víxlavexti
31.0	4673.	5564.	hæstu víxlavexti
31.0	5281.	6279.	hæstu víxlavexti
29.5	5114.	6656.	hæstu víxlavexti
30.0	5876.	7424.	hæstu víxlavexti

Við yfirheyrslur hjá rannsóknarlögreglu ríkisins bar ákærða og Hermann Gunnari saman um það að ákærði hafi látið Hermann Gunnar hafa fé á árunum 1984 og 1985. Upphafið að viðskiptum þeirra var að ákærði keypti skuldabréf af Hermann Gunnari, sem aðrir höfðu gefið út, í apríl 1983. Ákærði hefur hér fyrir dómi haldið fast við þann framburð sinn fyrir rannsóknarlögreglu að hann hafi látið Hermann Gunnari fé þetta í té til að Hermann Gunnar ávaxtaði það fyrir hann, en Hermann Gunnar hefur haldið sig við þann framburð að ákærði hafi lánað sér féð. Í yfirheyrslu hjá rannsóknarlögreglu ríkisins hefur Hermann Gunnar lýst því yfir að breyting hafi orðið á viðskiptum hans og ákærða á árinu 1983 en hins vegar hefur ákærði haldið því fram í yfirheyrslum hjá rannsóknarlögreglu ríkisins að hann hafi fyrst tekið við tékkum af Hermann gegn afhendingu fjár í janúar 1984. Ákærði hefur einnig sagt að þá þegar hafi Hermann Gunnar ítrekað verið búinn að ámálga við sig þennan viðskiptahátt en hann hafi verið tregur til, þar eð honum þóttu skuldabréfaviðskiptin betri.

Viðskiptin voru með þeim hætti að ákærði afhenti Hermann Gunnari tékka en tók á móti við tékkum fyrir tékkafjárhæðinni auk vaxta og var sá tékki dagsettur tveimur mánuðum síðar. Alls var hér um að ræða 26 skipti sem ákærði lét Hermann Gunnar hafa fé og lauk þessum viðskiptum vegna aðgerða rannsóknarlögreglu ríkisins hinn 31.10. 1985. Síðustu tékkarnir voru útgefnir þann 2.9. 1985. Hvorki ákærði né Hermann Gunnar hafa hér fyrir dómi dregið í efa lýsingu viðskiptanna í ákæruskjali hvað fjárhæðir snertir. Styðst sá framburður þeirra við önnur gögn málsins og þykir því sannað að viðskiptin hafi verið með þeim hætti hvað fjárhæðir snertir sem í ákæru greinir.

Þegar viðskiptum ákærða og Hermanns Gunnars lauk vegna aðgerða yfirvalda hinn 31. október 1985 hafði ákærði í höndum 4 tékka frá Hermann Gunnari, samtals að fjárhæð kr. 725.620,00. Hefur ákærði ekki reynt að fá tékkana greidda enda telur hann það vonlítið. Af hálfu Hermanns Gunnars Björgvinssonar hefur ekki komið fram krafa um það, að ákærði greiði honum skaðabætur vegna oftekinna vaxta.

Niðurstaða.

Mál það sem hér er til meðferðar er fyrir margra hluta sakir allsérstætt. Rúmlega tvítugur iðnnemi úr Keflavík fer með fé sitt til verðbréfasala í Reykjavík sem hefur stundað slík viðskipti um allnokkurt skeið og auglýst starfsemi sína sem slíka. Verjandi ákærða hefur lagt áherslu á að ákærði hafi verið lítt reyndur í heimi viðskiptanna eins og sjáist á dómskjali nr. 5, en það er ávísun stíluð á handhafa og gefin út af ákærða á reikning nr. 3610 í Sparisjóðnum í Keflavík hinn 26.6. 1984. Ávísun þessi sé mjög viðvaningslega útfyllt og raunar svo illa úr garði gerð að handhafi hennar,

þ.e. Hermann Gunnar, hafi þurft að breyta henni til þess að gild væri.

Þegar viðskipti ákærða og Hermanns Gunnars áttu sér stað ríkti mikil óvissa í vaxtamálum í þjóðfélaginu og ýmsir þeir sem um vexti þurftu að véla töldu sig ekki of örugga með hverjir væru réttir vextir hverju sinni. Á þessum tíma voru margar verðbréfasölur í gangi og auglýstu þær hver í kapp við aðra mismunandi ávöxtun, en almenningur hlýtur að hafa átt erfitt með að sundurgreina ávöxtun og vaxtatöku enda oft erfitt að greina þar á milli, þar eð ávöxtun hlýtur oftast að fela í sér vaxtatöku að meira eða minna leyti. Bankar gáfu fólki einnig kost á margs konar og mismunandi ávöxtunarleiðum og hæpið verður að telja að öllum almenningi hafi verið nægilega ljóst hvað löglegt var í viðskiptum með skuldabréf og þess háttar pappíra, a.m.k. þegar verðbréfasölur höndluðu með slíkt og viðkomandi einstaklingur stóð ekki í beinu sambandi við skuldara og ákvað þar af leiðandi vaxtatökuna sjálfur.

Tæplega er hægt að ætlast til þess að ungur iðnnemi úr Keflavík hafi verið fullviss þess hverjir réttir vextir voru hverju sinni við slíkar aðstæður. Vitað er að Hermann Gunnar rak verðbréfastofu í Reykjavík á þessum árum og átti viðskipti við marga. Ákærði hefur staðfastlega haldið því fram að hann hafi ekki lánað Hermannni Gunnari fé heldur hafi hann einungis afhent honum það til ávöxtunar og það hefur komið fram hér í málinu með yfirlýsingu Hermanns Gunnars hér fyrir dómi að hann hafi ávallt verið upphafsmaður að ákvörðun vaxta hverju sinni og að ákærði hafi aldrei áskilið sér neina ákveðna vexti. Telja verður afar ólíklegt að iðnneminn þ.e. ákærði í þessu máli hafi lánað Hermannni Gunnari verðbréfasala féð eins og ákæruskjal hljóðar um. Sennilegri verður að teljast sú meining ákærða að hann hafi látið Hermann Gunnar hafa fé sitt til ávöxtunar og að hann hafi ekki endilega getað gert sér grein fyrir því að vextir væru ólöglegir. Á hér tvímælalaust að líta til einnar meginreglu réttarkerfis vors, þ.e. reglunnar in dubio pro reo.

Refsiákvæði það sem meint brot ákærða heyrir undir, þ.e. 2. mgr. 6. gr. okurlaganna nr. 58/1960, er aðallega ætlað til að koma í veg fyrir að bágstätt og lítilsmegandi fólk lendi í klóm okrara. Þykir mega leiða þetta af greinargerð um lagaákvæði þetta í gegnum tíðina.

Brotalýsing 2. mgr. 6. gr. okurlaganna er alfarið bundin við áskilnað of hárra vaxta. Refsing manns vegna brots á henni er hins vegar miðuð við upphæð áskilinna vaxta eða tekinnna vaxta. Það er álit dómsins að til þess að refsíákvæði þessu verði beitt gegn ákærða verði að teljast sannað að um ásetningsbrot hans hafi verið að ræða. Verður að beita hér lögjöfnun frá 18. gr. laga nr. 19/1940. Það er óumdeilt að hann tók við of háum vöxtum úr hendi Hermanns Gunnars en virða verður honum það til

gáleysis. Með hliðsjón af framburði Hermanns Gunnars hér fyrir dómi, þ.e. að hann hafi í hverju tilfelli verið frumkvöðull að ákvörðun vaxta, og með hliðsjón af eðli starfsemi hans og ákærða þykir ennfremur hæpið að telja að um ásetningsbrot hafi verið að ræða hjá ákærða. Ljóst er að Hermann Gunnar stundaði umsvifamikla okurstarfsemi á þessum tíma og notaði til hennar fé það er hann fékk frá ákærða og mörgum öðrum. Ákærði átti aldrei bein viðskipti við þá viðskiptavini Hermanns sem þola urðu okurlánastarfsemi hans, engu fremur í viðskiptum með tékkana heldur en með kaupunum á skuldabréfunum.

Hefur reyndar enginn haft uppi endurkröfurétt á ákærða vegna oftekinna vaxta.

Verður ekki hægt að telja að neinn meginmunur sé á tékkavipskiptunum og veðskuldabréfaviðskiptunum hvað þetta snertir.

Telja verður með öllu ósannað að ákærði hafi lánað Hermannni Gunnari fé með okurvöxtum, heldur þvert á móti að hann hafi afhent Hermannni Gunnari fé til ávöxtunar, en jafnframt telst sannað að ákærði hafi tekið við tékkum af Hermannni Gunnari sem inni fólu í fjárhæð sinni oftekna vexti eins og segir í ákæru.

Því telst ósannað að ákærði hafi haft ásetning til þessa brots m.a. með tilliti til þjóðfélagshátta á þessum tíma og dómurinn telur að ekki sé hægt að dæma mönnum refsingu fyrir brot á lögum þessum fyrir gáleysissakir.

Ákærði hefur ekki áður sætt kærú né refsingu.

Með tilliti til alls þessa þykir rétt að ákærði sé sýkn af kröfu ákæruvaldsins í máli þessu. Eftir þessum úrslitum og samkvæmt 1. mgr. 140. gr. laga nr. 74/1974 skal sakarkostnaður allur þar með talin málsvarnarlaun skipaðs verjanda ákærða, Skarphéðins Þórissonar hrl., kr. 25.000,00 greiddur úr ríkissjóði.

D ó m s o r ð:

Ákærði, Pálmi Ólafsson, skal sýkn af kröfum ákæruvaldsins í máli þessu.

Sakarkostnaður greiðist úr ríkissjóði, þ.m.t. málsvarnarlaun skipaðs verjanda ákærða, Skarphéðins Þórissonar hrl., kr. 25.000,00.